

**3η Προκήρυξη της Δράσης «Επιστήμη και Κοινωνία»
με τίτλο «Κόμβοι Έρευνας, Καινοτομίας και Διάχυσης»**

ΤΙΤΛΟΣ ΕΡΓΟΥ: ΓΛΩΣΣΕΣ ΓΙΑ ΑΝΘΡΩΠΙΝΕΣ ΑΞΙΕΣ

ΑΚΡΩΝΥΜΙΟ ΕΡΓΟΥ: ΓΛΩΣΑΝΑΞ

ΑΡΙΘΜΟΣ ΕΡΓΟΥ: 2019

**ΙΔΡΥΜΑ ΥΠΟΔΟΧΗΣ
ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΘΕΣΣΑΛΙΑΣ**

**ΚΥΡΙΟΣ ΕΡΕΥΝΗΤΗΣ
ΓΙΩΡΓΟΣ ΑΝΔΡΟΥΛΑΚΗΣ**

ΠΑΡΑΔΟΤΕΟ 23

ΟΔΗΓΙΕΣ ΒΙΩΣΙΜΟΤΗΤΑΣ ΤΟΥ ΕΡΓΟΥ

ΠΙΝΑΚΑΣ ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΩΝ

1. Ευρωπαϊκό Πρότυπο Αναφοράς Βιωσιμότητας (ESRS)	3
1.1. Διατομεακά Πρότυπα	4
1.2. Θεματικά Πρότυπα	4
2. Αναφορά βιωσιμότητας	5
2.1. Βασικά στοιχεία της αναφοράς βιωσιμότητας	6
2.2. Σημασία της υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας	6
3. Διπλή ουσιώδης σημασία	7
3.1. Προοπτικές-κλειδιά της διπλής ουσιώδους σημασίας	7
4. Μεθοδολογίες και οδηγίες	8

Το έργο «Γλώσσες για Ανθρώπινες Αξίες» (ΓΛΩΣΑΝΑΞ), που χρηματοδοτείται από το ΕΛΙΔΕΚ στο πλαίσιο της Δράσης «Κόμβοι Έρευνας και καινοτομίας στην Εκπαίδευση» στοχεύει ενεργά στη βιωσιμότητα και συμμορφώνεται με τα Ευρωπαϊκά Πρότυπο Αναφοράς Βιωσιμότητας (ESRS). Στην κατεύθυνση αυτή, τα μέλη της Ομάδας Έργου ενημερώνονται και εκπαιδεύονται σχετικά με το ESRS, ενώ συστηματική ενημέρωση προβλέπεται και για τα μέλη των Συνεργαζόμενων Φορέων (Partners) και των άλλων Ενδιαφερομένων Μερών (Stakeholders).

1. Ευρωπαϊκό Πρότυπο Αναφοράς Βιωσιμότητας (ESRS)

Τον Απρίλιο του 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε νομοθετική πρόταση για οδηγία σχετικά με την αναφορά βιωσιμότητας των οργανισμών (CSRD), η οποία απαιτεί από τους ποικίλους οργανισμούς που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής της να υποβάλλουν εκθέσεις χρησιμοποιώντας μια διπλή προοπτική ουσιαστικότητας, σύμφωνα με το Ευρωπαϊκό Πρότυπο Αναφοράς Βιωσιμότητας (ESRS) που ενέκρινε η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ως κατ' εξουσιοδότηση πράξεις.

Ο στόχος του ESRS είναι να καθορίσει τις πληροφορίες βιωσιμότητας που πρέπει να δημοσιοποιεί ένας οργανισμός στην έκθεση βιωσιμότητάς του.

Το ESRS καθορίζει τις πληροφορίες που πρέπει να δημοσιοποιεί ένας οργανισμός σχετικά με τις σημαντικές επιπτώσεις, τους κινδύνους και τις ευκαιρίες (Impact, Risks, Opportunities - IRO) σε σχέση με θέματα βιωσιμότητας που αφορούν το περιβάλλον, την κοινωνία και τη διακυβέρνηση (Environment, Social & Governance - ESG). Ωστόσο, το ESRS δεν απαιτεί από τους οργανισμούς να δημοσιοποιούν πληροφορίες σχετικά με θέματα ESG που ο οργανισμός έχει αξιολογήσει ως μη ουσιώδη. Οι πληροφορίες που δημοσιοποιούνται σύμφωνα με το ESRS επιτρέπουν στους χρήστες της δήλωσης βιωσιμότητας να κατανοήσουν τις ουσιώδεις επιπτώσεις του οργανισμού στους ανθρώπους και στο περιβάλλον, καθώς και τις ουσιώδεις επιπτώσεις των θεμάτων βιωσιμότητας στην ανάπτυξη, την απόδοση και τη θέση του οργανισμού.

Υπάρχουν τρεις κατηγορίες ESRS:

- α) **διατομεακά πρότυπα**,
- β) **θεματικά πρότυπα** (περιβαλλοντικά, κοινωνικά και πρότυπα διακυβέρνησης) και
- γ) **πρότυπα για συγκεκριμένους τομείς**.

Τα διατομεακά και τα θεματικά πρότυπα είναι ανεξάρτητα από τον τομέα και ισχύουν για όλους τους οργανισμούς, ανεξάρτητα από τον τομέα ή τους τομείς στους οποίους δραστηριοποιείται ο οργανισμός.

1.1. Διατομεακά Πρότυπα

ESRS 1 Γενικές απαιτήσεις

Αρχές που πρέπει να εφαρμόζονται κατά την υποβολή εκθέσεων σύμφωνα με το ESRS

ESRS 2 Γενικές γνωστοποιήσεις

Ουσιώδεις γνωστοποιήσεις που είναι υποχρεωτικές για όλες τις εταιρείες που εμπίπτουν στο πεδίο εφαρμογής του CSRD

1.2. Θεματικά Πρότυπα

Περιβάλλον

E1 Κλιματική αλλαγή

Αποτελεσματικότητα των προσπάθειών μετριασμού της κλιματικής αλλαγής

E2 Ρύπανση

Μείωση της ρύπανσης του αέρα, του νερού και του εδάφους

E3 Υδάτινοι και θαλάσσιοι πόροι

Προστασία των υδάτινων και θαλάσσιων πόρων, μείωση της κατανάλωσης νερού

E4 Βιοποικιλότητα και οικοσυστήματα

Σεβασμός της ακεραιότητας της βιόσφαιρας και αλλαγή του συστήματος γης

E5 Χρήση πόρων και κυκλική οικονομία

Εισροές και εκροές πόρων, αρχές της κυκλικής οικονομίας

Κοινωνικά

S1 Εσωτερικό εργατικό δυναμικό

Διαχείριση εργατικού δυναμικού και ευημερία των εργαζομένων

S2 Εργαζόμενοι στην αλυσίδα αξίας

Συνθήκες εργασίας, δίκαιη μεταχείριση, ίσες ευκαιρίες

S3 Κοινότητες που επηρεάζονται

Δικαιώματα και κοινωνικός αντίκτυπος

S4 Καταναλωτές και τελικοί χρήστες

Ασφάλεια, ιδιωτικότητα και κοινωνική ένταξη

Διακυβέρνηση

G1 Επιχειρηματική συμπεριφορά

Στρατηγική, προσέγγιση και απόδοση

2. Αναφορά βιωσιμότητας

Η αναφορά βιωσιμότητας είναι η διαδικασία με την οποία οι οργανισμοί δημοσιοποιούν πληροφορίες σχετικά με τις πρακτικές τους σε θέματα περιβάλλοντος, κοινωνίας και διακυβέρνησης (ESG). Αυτή η αναφορά περιλαμβάνει τη συστηματική παρακολούθηση, μέτρηση και επικοινωνία του αντίκτυπου ενός οργανισμού σε αυτούς τους βασικούς τομείς, παρέχοντας στους ενδιαφερόμενους μια σαφή εικόνα του τρόπου με τον οποίο ο οργανισμός διαχειρίζεται τις ευθύνες του έναντι της βιώσιμης ανάπτυξης.

Στην ουσία, η υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας επιτρέπει στους οργανισμούς να αποδείξουν τη δέσμευσή τους για διαφάνεια και λογοδοσία σε θέματα βιωσιμότητας. Αυτές οι εκθέσεις περιλαμβάνουν συνήθως δεδομένα σχετικά με τις εκπομπές διοξειδίου του άνθρακα, την κατανάλωση ενέργειας, την κατανάλωση νερού, τη διαχείριση αποβλήτων, τις εργασιακές

πρακτικές, την ποικιλομορφία και την ένταξη, τα ανθρώπινα δικαιώματα και τις δομές διακυβέρνησης, παρέχοντας μια ολιστική εικόνα των μη χρηματοοικονομικών επιδόσεων του οργανισμού.

Η υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας είναι ένας δρόμος προς ένα καλύτερο μέλλον. Με την ανοιχτή κοινοποίηση των περιβαλλοντικών, κοινωνικών και διαχειριστικών επιπτώσεων, οι οργανισμοί όχι μόνο χτίζουν εμπιστοσύνη με τα ενδιαφερόμενα μέρη, αλλά και εμπνέουν άλλους να δράσουν. Αυτό δίνει τη δυνατότητα στους οργανισμούς να αναστοχαστούν σχετικά με το περιβαλλοντικό τους αποτύπωμα και τις καινοτομίες τους και να αποτελέσουν παράδειγμα προς μίμηση. Με αυτόν τον τρόπο, η υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας γίνεται καταλύτης για την παγκόσμια αλλαγή, αποδεικνύοντας ότι η διαφάνεια είναι το θεμέλιο ενός ανθεκτικού μέλλοντος.

2.1. Βασικά στοιχεία της αναφοράς βιωσιμότητας

α) Περιβαλλοντική απόδοση - περιλαμβάνει δεδομένα σχετικά με τη χρήση πόρων, τις εκπομπές και τον αντίκτυπο του οργανισμού στα φυσικά οικοσυστήματα.

β) Κοινωνική απόδοση - καλύπτει τον αντίκτυπο του οργανισμού στους ανθρώπους και την κοινωνία, συμπεριλαμβανομένων των εργασιακών πρακτικών, των ανθρωπίνων δικαιωμάτων, της πολυμορφίας και της ένταξης. Ειδικά για το έργο ΓΛΩΣΣΑΝΑΞ, ζητήματα πολυγλωσσίας και εκπαιδευτικής συμπερίληψης αποτελούν πρώτη προτεραιότητα.

γ) Διακυβέρνηση - περιλαμβάνει τις πολιτικές και τις πρακτικές του οργανισμού που σχετίζονται με την ηγεσία, την ηθική και τη συμμόρφωση.

2.2. Σημασία της υποβολής εκθέσεων βιωσιμότητας

α) Διαχείριση κινδύνων - επιτρέπει στους οργανισμούς να εντοπίζουν και να αντιμετωπίζουν κινδύνους που σχετίζονται με ESG, ενισχύοντας τη μακροπρόθεσμη ανθεκτικότητα.

β) Συμμετοχή των ενδιαφερόμενων μερών - παρέχει βασικές πληροφορίες σε επενδυτές, πελάτες, υπαλλήλους και ρυθμιστικές αρχές, βοηθώντας τους να αξιολογήσουν τις επιδόσεις του οργανισμού σε θέματα βιωσιμότητας και να λάβουν τεκμηριωμένες αποφάσεις.

γ) Διαφανής υποβολή εκθέσεων - δημιουργεί εμπιστοσύνη και τοποθετεί τον οργανισμό ως υπεύθυνη οντότητα, οδηγώντας ενδεχομένως σε ανταγωνιστικά πλεονεκτήματα.

3. Διπλή ουσιώδης σημασία

Η διπλή ουσιώδης σημασία (double materiality) είναι μια έννοια που χρησιμοποιείται στο πλαίσιο της αναφοράς βιωσιμότητας του οργανισμού. Η αξιολόγηση της διπλής ουσιώδους σημασίας είναι μια ολοκληρωμένη αξιολόγηση που επιτρέπει στους οργανισμούς να προσδιορίσουν τα θέματα βιωσιμότητας που είναι σημαντικά τόσο για τις δραστηριότητές τους όσο και για τα ενδιαφερόμενα μέρη τους. Ένα θέμα είναι ουσιώδες εάν είναι εύλογα πιθανό να επηρεάσει τον υπεύθυνο λήψης αποφάσεων. Αυτές οι πληροφορίες είναι κρίσιμες και πρέπει να γνωστοποιούνται, καθώς η παράλειψή τους θα μπορούσε να επηρεάσει την ικανότητα λήψης αποφάσεων των ενδιαφερόμενων μερών. Μόνο τα ουσιώδη θέματα πρέπει να γνωστοποιούνται στις εκθέσεις βιωσιμότητας.

3.1. Προοπτικές-κλειδιά της διπλής ουσιώδους σημασίας

Σημαντικότητα των επιπτώσεων

α) Προοπτική «από μέσα προς τα έξω»

Αυτή η πτυχή εξετάζει τον τρόπο με τον οποίο οι δραστηριότητες του οργανισμού επηρεάζουν το περιβάλλον και την κοινωνία και πρέπει να λαμβάνεται υπόψη πρώτα. Δεν περιορίζεται μόνο στις οικονομικές επιπτώσεις, αλλά εξετάζει τις ευρύτερες συνέπειες των ενεργειών ενός οργανισμού.

Περιλαμβάνει τις επιπτώσεις που προκαλούνται άμεσα από τον οργανισμό και τις επιπτώσεις στις οποίες συμβάλλει μέσω των δραστηριοτήτων, των προϊόντων και των υπηρεσιών του στο πλαίσιο των οργανωτικών του σχέσεων. Η αξιολόγηση της ουσιαστικότητας των επιπτώσεων εξετάζει τόσο τις θετικές όσο και τις αρνητικές επιπτώσεις, καθώς και τις πραγματικές και τις πιθανές επιπτώσεις στους ανθρώπους ή στο περιβάλλον σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο ή μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

β) Προοπτική «από έξω προς τα μέσα»

Αυτή αναφέρεται στην παραδοσιακή προοπτική, όπου η ουσιώδης σημασία αφορά τον τρόπο με τον οποίο διάφοροι παράγοντες (π.χ. κλιματική αλλαγή, περιβαλλοντικοί κανονισμοί, κοινωνικές τάσεις) ενδέχεται να επηρεάσουν την οικονομική απόδοση, τις ταμειακές ροές ή την οικονομική θέση ενός οργανισμού.

Τα θέματα βιωσιμότητας είναι σημαντικά όταν δημιουργούν ή ενδέχεται να δημιουργήσουν κινδύνους ή ευκαιρίες που επηρεάζουν σημαντικά τις μελλοντικές ταμειακές ροές, το επιχειρηματικό μοντέλο, τη στρατηγική, την πρόσβαση στη χρηματοδότηση και το κόστος κεφαλαίου. Οι σημαντικοί κίνδυνοι και ευκαιρίες προκύπτουν γενικά από τις επιπτώσεις και τις εξαρτήσεις από φυσικούς, ανθρώπινους και κοινωνικούς πόρους. Η χρηματοοικονομική ουσιώδης σημασία εξετάζεται επίσης σε βραχυπρόθεσμο, μεσοπρόθεσμο και μακροπρόθεσμο ορίζοντα.

4. Μεθοδολογίες και οδηγίες

Εδώ θα βρείτε οδηγίες για την υποβολή βιώσιμων επιχειρηματικών εκθέσεων. Υπάρχουν πληροφορίες σχετικά με τον προσδιορισμό των ενδιαφερόμενων μερών, την αξιολόγηση της διπλής ουσιαστικότητας, την υποβολή εκθέσεων και άλλες οδηγίες που μπορεί να σας φανούν χρήσιμες κατά τη διαδικασία. Έχουμε συμπεριλάβει συνδέσμους προς πληροφορίες σχετικά με την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας για συγκεκριμένες χώρες, όπου αυτές είναι διαθέσιμες.

EFRAG IG 2 – Κατευθυντήριες γραμμές για την εφαρμογή της αλυσίδας αξίας

Κατευθυντήριες γραμμές σχετικά με τις απαιτήσεις του ESRS για την οργάνωση της ανάντη και κατάντη αλυσίδας αξίας. Ο προσδιορισμός των ενδιαφερόμενων μερών της αλυσίδας αξίας σας είναι σημαντικός για την αξιολόγηση της ουσιαστικότητας και για την απόκτηση πληροφοριών σχετικά με τις ουσιαστικές επιπτώσεις, τους κινδύνους και τις ευκαιρίες του οργανισμού.

Ενδιαφερόμενα μέρη (Stakeholders)

Οι κατευθυντήριες γραμμές για τον προσδιορισμό των ενδιαφερόμενων μερών για την αξιολόγηση της ουσιαστικότητας βοηθούν τον οργανισμό να κατανοήσει την αλυσίδα αξίας του. Το τμήμα περιλαμβάνει εργαλεία όπως τα πρότυπα GRI, τα οποία ευθυγραμμίζονται στενά με το ESRS, και τον χάρτη ουσιαστικότητας του SASB για θέματα που αφορούν συγκεκριμένους κλάδους στον τομέα της χρηματοοικονομικής ουσιαστικότητας.

Διπλή δέσμευση για την ουσιώδη σημασία

Αυτή η ενότητα παρέχει εργαλεία για την υποστήριξη της διπλής αξιολόγησης της ουσιώδους σημασίας. Εξερευνήστε τις οδηγίες της EFRAG σχετικά με την εφαρμογή των απαιτήσεων του ESRS, τα πρότυπα GRI για την αξιολόγηση των επιπτώσεων σε συγκεκριμένους τομείς και το

εργαλείο αναζήτησης ουσιώδους σημασίας της SASB για τον προσδιορισμό θεμάτων βιωσιμότητας με οικονομική σημασία.

EFRAIG 1 – Οδηγίες εφαρμογής της αξιολόγησης της σημαντικότητας

Οδηγίες σχετικά με τις απαιτήσεις του ESRS για την αξιολόγηση της σημαντικότητας. Βρείτε παραδείγματα πιθανών βημάτων της διαδικασίας και συχνές ερωτήσεις σχετικά με την αξιολόγηση, ώστε να έχετε πρακτικές οδηγίες εφαρμογής. Η διπλή αξιολόγηση της σημαντικότητας είναι σημαντική για τον προσδιορισμό των σημαντικών επιπτώσεων, κινδύνων και ευκαιριών του οργανισμού σας.

Παγκόσμια Πρωτοβουλία Αναφοράς (GRI)

Τα πρότυπα GRI (Global Reporting Initiative) αντιπροσωπεύουν τις βέλτιστες πρακτικές σε παγκόσμιο επίπεδο για τη δημόσια αναφορά μιας σειράς οικονομικών, περιβαλλοντικών και κοινωνικών επιπτώσεων (αξιολόγηση της ουσιαστικότητας των επιπτώσεων). Τα πρότυπα GRI και τα πρότυπα ESRS είναι σε μεγάλο βαθμό εναρμονισμένα, με τα πρώτα να αποτελούν το πρότυπο που ακολουθεί στενά το ESRS. Τα πρότυπα GRI περιλαμβάνουν επίσης τομεακά πρότυπα, τα οποία το ESRS δεν διαθέτει ακόμη. Δεδομένου ότι ο ορισμός των επιπτώσεων συνδέεται στενά με τον τομέα της οργάνωσης, τα τομεακά πρότυπα GRI παρέχουν καθοδήγηση για τον ορισμό των επιπτώσεων ως μέρος της διπλής αξιολόγησης της σημαντικότητας και ορισμένων θεμάτων βιωσιμότητας που δεν περιλαμβάνονται στα ESRS, αλλά ενδέχεται να είναι σχετικά με την οργάνωσή σας.

Συμβούλιο Προτύπων Λογιστικής Βιωσιμότητας (SASB)

Ο Χάρτης Ουσιαστικής Σημασίας του SASB (Sustainability Accounting Standards Board) αποτελεί εργαλείο αναζήτησης θεμάτων ουσιαστικής σημασίας ανά κλάδο και προσδιορίζει πιθανά θέματα ουσιαστικής σημασίας για τη βιωσιμότητα ανά κλάδο, τα οποία μπορείτε να χρησιμοποιήσετε ως αφετηρία κατά την αξιολόγηση της οικονομικής ουσιαστικής σημασίας στο πλαίσιο της διπλής αξιολόγησης ουσιαστικής σημασίας.

Αναφορά

Βρείτε οπτικούς οδηγούς για τα βήματα της αναφοράς βιωσιμότητας, τα πρότυπα και τους πόρους για τον καθορισμό στόχων, συμπεριλαμβανομένης της βάσης δεδομένων για τους στόχους βιωσιμότητας και της πλατφόρμας QA της EFRAIG. Παρέχει έναν ολοκληρωμένο

κατάλογο γνωστοποιήσεων ESRS, δομημένο ανά σημεία δεδομένων και πρότυπα, που υποστηρίζει ποιοτικές και ποσοτικές γνωστοποιήσεις.

Οδικός χάρτης για την υποβολή εκθέσεων βιωσιμότητας

Οπτική παρουσίαση των δραστηριοτήτων που πρέπει να πραγματοποιηθούν για την προετοιμασία της έκθεσης βιωσιμότητας

Για περισσότερες λεπτομέρειες, δείτε εδώ:

<https://www.esgtool.eu/en/supportive-materials/methodologies-and-guidance>.

Ευρωπαϊκά πρότυπα αναφοράς βιωσιμότητας (ESRS)

Πρότυπα που πρέπει να ακολουθούνται κατά τη δημιουργία μιας έκθεσης βιωσιμότητας (βλ. Ενότητα 1 πιο πάνω).

Καθορισμός στόχων βιωσιμότητας

Η βάση δεδομένων για τους στόχους βιωσιμότητας συγκεντρώνει περισσότερους από 1000 στόχους για θέματα βιωσιμότητας, τους οποίους μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι οργανισμοί ως σημείο αναφοράς, αλλά και παρέχει καθοδήγηση με τα επτά κριτήρια αξιολόγησης που απαιτούνται για έναν καλό στόχο. Το ενσωματωμένο έργο περιλαμβάνει επίσης βάσεις δεδομένων για θέσεις σχετικά με θέματα βιωσιμότητας, στιγμιότυπα θεμάτων βιωσιμότητας με σχετικούς πόρους και ένα εργαλείο βιώσιμης προμήθειας.

Μπορείτε να δείτε τη βάση δεδομένων εδώ:

<https://embeddingproject.org/goals-database/>

Πλατφόρμα ερωτήσεων και απαντήσεων EFRAG

Η βάση δεδομένων για τους στόχους βιωσιμότητας συγκεντρώνει περισσότερους από 1000 στόχους για θέματα βιωσιμότητας, τους οποίους μπορούν να χρησιμοποιήσουν οι οργανισμοί ως σημεία αναφοράς, αλλά και παρέχει καθοδήγηση με τα επτά κριτήρια αξιολόγησης που απαιτούνται για έναν καλό στόχο. Το ενσωματωμένο έργο περιλαμβάνει επίσης βάσεις δεδομένων για θέσεις σχετικά με θέματα βιωσιμότητας, στιγμιότυπα θεμάτων βιωσιμότητας με σχετικούς πόρους και ένα εργαλείο βιώσιμης προμήθειας.

Πιο αναλυτικά, μπορείτε να δείτε εδώ:

<https://www.efrag.org/en/projects/efrag-esrs-qa-platform/monitoring>

EFRAG IG 3 – κατάλογος δεδομένων ESRS

Πλήρης κατάλογος των απαιτήσεων γνωστοποίησης ESRS ανά δεδομένο, τα οποία μπορεί να είναι τόσο ποιοτικά όσο και ποσοτικά. Τα δεδομένα παρουσιάζονται σύμφωνα με τα πρότυπα. Μόνο τα σημαντικά θέματα/πρότυπα πρέπει να γνωστοποιούνται, τα οποία καθορίζονται με διπλή ανάλυση σημαντικότητας.

EFRAG IG 4 – οδηγίες για την εφαρμογή του σχεδιασμού της μετάβασης

Οι οδηγίες θα πρέπει να καλύπτουν την επιστημονική βάση και τις αναφορές, το πολιτικό περιβάλλον και τις απαιτήσεις, τις ανάγκες και τις προσδοκίες του χρηματοπιστωτικού συστήματος, καθώς και τις ορθές πρακτικές και τις προκλήσεις των σχεδίων μετάβασης.